

TRANSPORT XX

Bestemming Auschwitz

Mark De Geest

Transport XX

Bestemming Auschwitz

Horizon

'*Transport XX* is een indringend boek over de kracht van medemenselijkheid, verzet, en waar heldendom tijdens de gruwel van de Shoah in België. Dit verhaal moet nu (meer dan ooit) verteld worden. *Pour le devoir de mémoire.*'

Wim Opbrouck – acteur

'De verzetsactie tegen het twintigste Jodentransport was een staaltje van persoonlijke moed, burgerzin en naastenliefde dat in ons collectief geheugen mag gegrift staan.'

Johan Op de Beeck – auteur

'Drie jongvolwassenen brengen in april 1943 een Belgische deportatietrein richting Auschwitz tot stilstand. Die uitzonderlijke verzetsdaad is hun eerlijke antwoord op de graduele uitsluiting, vervolging en uitroeiing van Joden tijdens de oorlog. Een meeslepend verhaal dat zowel inspireert als hoop geeft.'

Christophe Busch – voormalig directeur Kazerne Dossin

Aan Youra Livchitz, Robert Maistriau en Jean Franklemon, de
ware helden van dit verhaal.

Dit fictieverhaal is gebaseerd op waargebeurde feiten. Een aantal
gebeurtenissen, personages, namen, voorvallen, locaties en feiten
zijn gefictionaliseerd uit dramatische overwegingen.

0

Al enkele jaren hulde Europa zich 's nachts in het duister, als bescherming tegen vijandelijke vliegtuigen die van over het Kanaal kwamen, op zoek naar een doel. 's Nachts reed er nog zelden of nooit een trein. Maar voor dit transport hadden de Duitsers een uitzondering gemaakt. Deze trein moest bij voorkeur ongemerkt het land verlaten.

Het regende pijpenstelen. Het geluid van de locomotief was er al voordat zijn licht door het regengordijn priemde, dat als een dichte mist boven de sporen hing. Langzaam naderde de machine, zwart en dreigend. De machinist tuurde gespannen voor zich uit. Het spaarzame licht van de trein verlichtte de sporen nauwelijks. Ernaast was alles donker.

Terwijl het water buiten met bakken uit de hemel viel, was het in de locomotief op een vreemde manier behaaglijk warm. Zelfs met deze lage snelheid verspreidde het vuur van de machine zijn warmte. Telkens als de stoker een schep steenkool in de vuurmond smeed, flakkerde het licht van de brandende kolen op zijn gelaat. Gesproken werd er niet, alsof het beide mannen beter leek te zwijgen, nu ze zich met hun vreemde lading moeizaam een weg door de donkere nacht baanden.

In de treinwagon die onmiddellijk aan de locomotief was gekoppeld, zaten een dozijn manschappen van de *Sicherheitspolizei* weggedoken in hun uniformjassen. Zo probeerden ze zich te beschermen tegen de februarikoude. De verwarming deed het niet, had de Belgische machinist aan hun korporaal verteld. Die had gevloekt, maar

daarmee was het probleem nog niet verholpen. Of de verwarming werkelijk defect was, was maar de vraag. Die verdomde Belgen wisten steeds nieuwe manieren te verzinnen om hen te dwarsbomen. Aan uitvluchten geen gebrek, daarin waren ze meester. Noodgedwongen hadden de Duitse manschappen het zich op de houten banken zo comfortabel mogelijk gemaakt. Enkelen zaten al te dutten, hoewel de trein net onderweg was. Anderen keken zwijgend voor zich uit. Een van de manschappen speelde stilletjes een deuntje op een mondharmonica. De vingers van zijn handschoenen waren afgeknipt zodat zijn handen soepel over het instrument konden glijden. Telkens als hij in de harmonica blies, verscheen er een wolkje condens in de koude lucht. De korporaal vroeg zich af of de muzikant met zijn muziek het leed van zijn kameraden wilde verzachten of hen gewoon zachtjes in slaap dacht te wiegen. Ach, wat zou het? De reis was nog lang en de goederenwagens waren stevig afgegrensd.

Toen de trein de overweg van Boortmeerbeek naderde, begon uit het niets een bel hard te rinkelen. Een spoorwachter kwam uit het station gelopen en begon haastig de slagboom naar beneden te draaien. Hoewel de koude en de regen iedereen binnenhield en sowieso bijna niemand zich 's nachts op straat waagde, moesten de voorschriften nu eenmaal worden gevolgd. Even later zag de spoorwachter de spaarzaam verlichte trein langzaam naderen. Toen de locomotief voorbijreed, stak hij heel even zijn hand op, als een collegiale groet naar de machinist en de stoker. Een korte stoot van de stoomfluit was het antwoord. In het duister van de passagierswagon die op de locomotief volgde, zag de spoorwachter vaag de gestalten van de Duitse manschappen zitten. Dan volgden de goederenwagens. Bijna veertig waren het er. De deuren waren met prikkeldraad gesloten, op elke wagon was met kalk een cijfer aangebracht. Wagon na wagon reed voorbij, tot de laatste het station passeerde. Terwijl het rode licht aan het einde van de trein in het duister en de regen verdween, begon de spoorwachter de slagboom opnieuw open te draaien.

In een van de wagons drukte een jonge moeder haar tienjarige dochtertje met een beschermend gebaar tegen zich aan. Terwijl het kind met niet-begrijpende ogen haar mama aankeek, trok de vrouw haar sjaal van haar schouders en knoopte hem rond de hals van het meisje. Hoewel de tranen in haar ogen stonden, deed ze wanhopige pogingen het kind glimlachend aan te kijken. Om zich heen voelde de jonge vrouw de aanwezigheid van vele andere mensen. Minstens veertig personen waren in de wagon geduwd, voordat de deur met een klap dichtgeschoven was, uren voordat de trein werkelijk vertrokken was. Sindsdien stond iedereen dicht op elkaar gepakt, zachtjes schommelend op het ritme waarmee de trein over de sporen zijn weg in het duister vervolgde. De vrouw had om zich heen gekeken op zoek naar een bekend gezicht, maar niemand gevonden. Zij en haar dochtertje waren slechts enkele dagen voor het vertrek van de trein in de kazerne beland. Op de gezichten van de mannen en vrouwen had ze enkel angst en wanhoop gelezen. Dat deze trein op weg was naar Duitsland, waar ze allemaal werk zouden vinden, kon nog nauwelijks iemand geloven.

Naast de jonge vrouw begon een oudere man plotseling te kokhalzen. Hij boog zich in een kramp voorover en braakte het spaarzame voedsel uit dat ze die ochtend gekregen hadden. De mensen om hem heen probeerden opzij te schuiven, hoewel er in de wagon nauwelijks ruimte was. Ineens begon een mannenstem aan de andere kant van het rijtuig het *Sjema* te bidden, het joodse gebed van hoop, maar ook van berusting. '*Sjema Israel, Adonai Elo-rénoe, Adonai echad...*' klonk het. Toen de jonge vrouw zich omdraaide in de richting vanwaar het gebed klonk, zag ze een oudere man zijn vingers in een traditioneel gebaar voor zijn gelaat plaatsen, terwijl hij de tekst van het gebed bleef reciteren. Ergens begon een tweede stem mee te bidden, dan volgde een derde, dan nog meer stemmen, totdat in de hele de wagon het gebed klonk in een zachte, maar niet-aflatende poging om iedereen moed te geven. Op een vreemde manier creëerde het gezamenlijke gebed een vorm van solidariteit

tussen de mensen, alsof het hen de kracht gaf het hoofd te bieden aan wat hen te wachten stond.

Dat moment van saamenhorigheid werd verstoord door een luid gekraak van brekend hout uit een van de hoeken van de wagon. Voor zover mogelijk draaide iedereen zich in de richting van het geluid in een poging te ontdekken waar het gekraak vandaan kwam. In de hoek stond een man van middelbare leeftijd, die nu een plank in de handen hield. In de wand van de wagon was een gat ontstaan, waarlangs een koude wind naar binnen woei. Nog terwijl de man de plank op de grond liet vallen, begon een tweede man aan een volgende plank te wrikken, die al gauw loskwam. Binnen de kortste keren slaagden de twee mannen erin een opening te maken, groot genoeg om zich naar buiten te hijsen. Pas nu keken de mannen hun lotgenoten aan, van wie zij zo-even het gebed bruusk hadden verstoord. Met een ietwat verontschuldigend knikje wrong de eerste man zich door de opening in de wand naar buiten. Met een blik waarin de vrees voor naderend onheil duidelijk te lezen was, keek de jonge vrouw hem na, terwijl ze haar dochttertje opnieuw tegen zich aandrukte.

Buiten grepen de handen van de man naar uitsteeksels van de wagon, zodat hij zich verder naar buiten kon trekken. Terwijl hij over een smalle richel voorzichtig verder schoof, klauterde ook de tweede man naar buiten. Binnen keken mannen en vrouwen de twee ontsnapten na met een mengeling van trots, vrees en ongelooft. Dan nam een man de weggewrikte planken op en probeerde zo goed en kwaad als het kon het gat in de wand te dichten, zodat de wind minder hard naar binnen woei.

Terwijl beide mannen zich in de wind en de regen aan de wagon vastklampten, keken ze elkaar in de ogen, alsof ze zichzelf en elkaar moed wilden inspreken om de sprong in het duister te wagen. Dan lieten ze hun houvast los en sprongen weg van de trein. De eerste man kwam op de spoorwegberm terecht en liet zich verder naar beneden rollen. Terwijl de trein verder reed en het rode staartlicht

langzaam in de mist van regendruppels oploste, bleef hij even versuft liggen. Dan kwam hij langzaam overeind. Zijn ogen zochten zijn kompaan, van wie in het duister geen spoor te bekennen was. Pas nadat de eerste man een eindje langs het spoor was gelopen, vond hij de man die net als hij uit de trein was ontsnapt. Diens lichaam lag in een vreemde houding op de grond en uit de mond liep een straaltje bloed. Blijkbaar was hij tijdens zijn sprong tegen een seinpaal beland, die vlakbij stond. Nu lag hij levenloos op de grond. De eerste man kon zijn ontgoocheling nauwelijks onderdrukken. Dan trok hij het jasje van de dode man open en scheurde binnenin de voering los. Het bundeltje bankbiljetten dat tevoorschijn kwam, stopte hij diep in zijn eigen jas. Voorzichtig sloot hij de ogen van de dode man en legde zijn hand op diens borst, terwijl hij een kort gebed prevelde. Daarop stond hij op, trok zijn sjaal over zijn hoofd en liep in de gietende regen weg van de spoorweg.

In de wagon hield de jonge vrouw nog altijd haar dochttertje tegen zich aangedrukt. Plotseling liep er een straaltje water over haar gezicht. De regen moest zich een weg door het dak hebben gebaad. Het was figuurlijk en letterlijk alsof een laatste druppel de vrouw de kracht ontnam om zich sterk te houden. Het volgende moment barstte ze uit in een hartverscheurend huilen, alsof ze haar laatste greintje moed verloor. Uit het niets verscheen een onbekende vrouwenhand voor haar ogen. Toen de jonge vrouw opkeek, zag ze door haar tranen heen een oude vrouw naast zich staan, die met haar hand het regenwater probeerde op te vangen. Toen haar hand halfvol was, bewoog ze die naar de mond van de jonge vrouw en beduidde haar te drinken. Toen die aarzelde, fluisterde de onbekende vrouw de jonge moeder toe dat de reis nog lang was en ze beter op alles voorbereid konden zijn. Dankbaar aanvaardde de jonge vrouw het troostende gebaar. Op haar gezicht verscheen zelfs een spoor van een glimlach.

1

De zwarte Mercedes die in de vroege lente van 1943 over de Brusselse avenue kwam aangereiden, was al van ver herkenbaar als een dienstwagen van de SS door het rode vlaggetje met het zwarte hakenkruis dat vooraan op de motorkap flapperde. De meeste voorbijgangers wendden voor dat ze de auto niet eens opmerkten, maar maakten zich wel uit de voeten zodra de wagen eraan kwam. Je kon maar beter voorzichtig zijn. SS-*Sturmmann* Otto Müller stuurde het voertuig sneller door de stad dan werkelijk nodig was, alsof hij genoot van de arrogantie en de pure macht die de wagen uitstraalde.

Otto Müller was opgegroeid in Dörth, een plattelandsdorpje in de buurt van Koblenz. Het stond in de sterren geschreven dat hij landbouwer zou worden, net als zijn vader en zijn grootvader voor hem. Maar toen brak de Eerste Wereldoorlog uit en moest Müller onder de wapens. Vier jaar lang vocht hij voor keizer en vaderland. Toen hij naar huis terugkeerde, was hij zowel zijn jeugd als zijn illusies kwijt. Net als vele anderen voelde hij zich verraden door linkse politici, die het leger een 'dolk in de rug' hadden gestoken. Hij was lid geworden van *Stahlhelm*, de oudstrijdersvereniging waar oorlogsveteranen met nationalistische en antirepublikeinse sympathieën elkaar troffen. Op zoek naar een baan in de crisisjaren was hij bij de politie in Koblenz terechtgekomen. In de straten van de stad had hij van dichtbij de armoede, de werkloosheid en de ontredde van een getraumatiseerde bevolking ervaren, terwijl zijn vroegere tegenstanders in hun Belgische en Franse uniformen met een hooghartige lach door de straten patrouilleerden. Bijna tien jaar geleden

werd Otto lid van de NSDAP, de Nationaalsocialistische Duitse Arbeiderspartij, die Hitler zonet aan de macht had gebracht. Later had hij zich zelfs aangesloten bij de SS, de gevreesde *Schutzstaffel* van Hitlers rechterhand Heinrich Himmler. Toen een nieuwe oorlog uitbrak, was Otto in Brussel terechtgekomen als chauffeur en ordonnans van *Obersturmführer* Kurt Asche, die op de achterbank zenuwachtig een sigaar zat te roken.

Ondanks de oorlog was het in de straten van de Belgische hoofdstad behoorlijk druk. Aangezien bijna niemand zich meer een auto kon veroorloven, verplaatsten de mensen zich te voet, met de fiets of met een van de Brusselse trams, die vaak afgeladen vol zaten. Het was nog winter, maar het zonnetje scheen en het leek wel of vele mensen voor het eerst weer buitenkwamen na de sombere winterdagen die achter hen lagen. Na meer dan twee jaar oorlog hadden de meeste Belgen zich erbij neergelegd dat hun land opnieuw bezet was door een buitenlandse overheerser. Iedereen probeerde voor zichzelf het beste ervan te maken, wat uiteraard niet gemakkelijk was. Je was al blij dat je werk en een inkomen had en er 's avonds een behoorlijk maal op tafel kwam. Hoe de toekomst er verder zou uitzien, daarover probeerden de mensen niet al te vaak na te denken. Elke dag was er eentje en daarna zou men wel verder zien.

Terwijl Asche een nieuwe trek van zijn sigaar nam, keek hij zwijgend naar de man die naast hem op de achterbank zat. Gekleed in een uniform met de insignes van *Untersturmführer* zat zijn adjudant Fritz Erdmann ongeïnteresseerd naar buiten te kijken. Met zijn vierendertig jaar was Asche de jongste man in de auto. Als zoon van een meubelmaker was hij net als zijn chauffeur van eenvoudige komaf. Na een opleiding als drogist was hij op tweeëntwintigjarige leeftijd lid van de NSDAP geworden. Enkele jaren later ging hij als lid van de SS aan de slag bij de SD – de *Sicherheitsdienst* van de nazi's – in Berlijn. Toen in november 1938 de Kristallnacht een spoor van vernieling door de Duitse steden trok, was Asche op de voorgrond getreden. Zijn antisemitische overtuigingen bezorgden hem

de ene promotie na de andere, tot hij in Brussel werd aangesteld als referent Joodse Zaken en als zodanig verantwoordelijk werd voor de deportatie van de Joden uit België. Daarbij was hij afhankelijk van de medewerking van de Belgische stadsbesturen. Vooral in Brussel liet die het afweten. Het ging allemaal veel moeilijker dan Asche zich had voorgesteld en dat frustreerde hem mateloos. Bovendien had hij vaak het gevoel dat hij onvoldoende op zijn adjudant kon rekenen. Untersturmführer Erdmann voerde de taken uit die hem opgedragen werden, maar het ging traag en eigen initiatief legde hij zelden aan de dag.

‘Hoeveel personen zijn er de afgelopen maand opgepakt?’ vroeg Asche zonder zijn adjudant aan te kijken.

Erdmann pakte de aktetas die naast hem lag, nam de tijd om haar te openen en haalde een map tevoorschijn. Eens te meer ergerde Asche zich aan de trage, omslachtige handelingen van zijn adjudant. Pas nadat Erdmann een aantal pagina's had omgeslagen, vond hij de gegevens die zijn overste hem vroeg.

‘Vorige maand zijn er 250 Joden naar Mechelen gebracht’, zei Asches adjudant.

‘250...’ herhaalde Asche nadenkend, terwijl hij de rook van zijn sigaar uitblies. ‘Dat belooft...’

Hij keek Erdmann van opzij aan, maar de adjudant beantwoordde de blik van zijn overste niet. Het leek hem beter gewoon niet te reageren. Zwijgend borg hij de map weer op, sloot de aktetas en legde haar naast zich op de achterbank.

Vanaf het Stefaniaplein reed de Mercedes de brede Louizalaan op en vervolgde zijn weg. Otto maakte van de gelegenheid gebruik om eens flink het gaspedaal in te drukken en genoot van de kracht van de motor. Pas twee kilometer verder liet hij de wagen afremmen en hield halt voor het twaalf verdiepingen hoge appartementsgebouw waar de Sicherheitsdienst zijn hoofdkwartier had gevestigd en de *Geheime Staatspolizei* zijn kantoren en verhoorkamers had ondergebracht, en dat onder de bevolking daarom bekendstond als het

Gestapohoofdkwartier. Verscheidene zwarte wagens met het dreigende nazivlaggetje stonden al geparkeerd voor het gebouw. Onder de metersgrote Duitse swastika die over de gevel was gedrapeerd, stonden SS-schildwachten geposteerd. Met een paar andere officieren die net gearriveerd waren, liepen Asche en zijn adjudant met stevige passen het gebouw in.

In de gang was het een drukte van jewelste. Manschappen liepen met dossiers de trappen op, terwijl andere naar beneden kwamen. Alles gebeurde gejaagd, alsof elke seconde telde voor de glorie van het Duitse Rijk. Ook in de hal hing een swastikavlag op een prominente plaats.

Terwijl Asche en Erdmann naar de lift liepen, opende een ordonnans de deur en liet hen instappen. Negen verdiepingen hoger verlieten beide officieren de lift en liepen via een brede gang naar een gigantische kamer aan de voorkant van het gebouw, een voormalige woonkamer van een riant appartement, die nu dienstdeed als vergaderruimte. Centraal stond een lange tafel met een dozijn stoelen strak in het gelid, net als evenveel koffiekopjes, die in een perfecte lijn op tafel stonden opgesteld. Waarom die kopjes er stonden, was Asche een raadsel, want tijdens de maandelijkse vergaderingen waaraan hij hier deelnam, had hij nooit koffie gehad. Blijkbaar hield het hoofdkwartier van de Sicherheitsdienst er spartaanse vergadergewoontes op na.

In afwachting van de opening van de vergadering stonden officieren van de verschillende afdelingen in groepjes te keuvelen. Niemand had aandacht voor de schilderijen die aan de muur hingen en die hadden toebehoord aan de voormalige bewoner van dit luxeappartement. Lichtere vlekken op de muur vertelden dat daar de mooiste – of in elk geval de waardevolste – schilderijen waren weggehaald. Ongetwijfeld waren ze naar Duitsland verhuisd, waar ze nu de woning van een SS-leider verfraaiden.

Toen een ordonnans in onberispelijk uniform de kamer binnentrad en zich naast de deur opstelde, verstomden de gesprekken.

'Meine Herren, de vergadering gaat beginnen. Neemt u plaats, *bitte!*' Het klonk eerder als een bevel dan als een uitnodiging.

Zonder uitzondering haastten de officieren zich naar hun vaste plaats aan de vergadertafel, waar ze zich in houding achter hun stoel opstelden. Ieder keek even na of zijn uniform wel in orde was. Hier en daar werd een denkbeeldig stofje van een schouderinsigne geveegd en een plooi in een uniformmouw gladgestreken. Ruggen werden gerecht en iedereen keek strak voor zich uit. Ook toen *Sturmbannführer* Alfred Thomas de vergaderruimte binnentrad, bleven de officieren stijf in de houding voor zich uit staan kijken. Met vaste tred liep Thomas naar het hoofd van de tafel en legde zijn map op de voor hem gereserveerde plaats. Hij nam er zijn tijd voor, alsof hij duidelijk wilde maken dat hij en niemand anders de belangrijkste persoon in de kamer was.

Zwijgend liet hij zijn blik over de officieren dwalen, die nog altijd bewegingsloos voor zich uit keken. Dan hief Thomas zijn gestrekte rechterarm schuin voor zich uit.

'Heil Hitler!' riep hij door de ruimte.

Als uit een stem werd zijn groet beantwoord door de verzamelde officieren.

'Heil Hitler!' weergalmde het.

Pas nadat Thomas was gaan zitten en met een kort handgebaar zijn officieren had uitgenodigd ook plaats te nemen, schoven de officieren hun stoel opzij en gingen aan tafel zitten. Met een gedisciplineerde blik keken ze afwachtend naar hun overste. Of was het naar het portret van Adolf Hitler dat op een strategische plaats achter het hoofd van Thomas aan de muur prijkte, zodat het leek alsof de macht van de Führer rechtstreeks op zijn *Sturmbannführer* afstraalde?

2

Vanaf het kleine vliegveld van Manston, op het zuidoostelijkste puntje van Groot-Brittannië, waren die ochtend twee Hawker Typhoonjachtvliegtuigen opgestegen. Hoewel ze onderdeel vormden van de Britse Royal Air Force, werden ze bestuurd door twee Belgische piloten: het ene toestel door André Blanco, het andere door baron Jean de Selys Longchamps, die tevens het bevel voerde. Geboren in een adellijke familie was de Selys opgegroeid in een milieu waar patriottisme en onafhankelijkheid geen loze woorden waren. Toen de Duitse legers in mei 1940 België binnenvielen, was Jean erin geslaagd om via Duinkerken naar Engeland te ontkomen. Hij wilde er zich laten inlijven bij de RAF, maar omdat hij met zijn 28 jaar te oud was om jachtpiloot te worden, lukte dat enkel nadat hij zijn identiteitspapieren had vervalst. Sindsdien voerde hij boven Frankrijk en België regelmatig aanvallen uit op communicatieverbindingen, treinen, troepentransporten en andere vijandelijke doelen.

Nauwelijks een halfuur na het opstijgen hadden beide jachtvliegtuigen de Belgische kust bereikt en zetten ze koers naar Brugge. Van hieruit volgden ze de spoorlijn naar Gent. Beide piloten waren vertrokken op een zogenaamde *Rhubarbmissie*, een soort hit-and-runopdracht waarbij vooral spoorwegen en stations het moesten ontgelden. Daarbij wilden de Britten zowel de Duitsers het leven zuur maken, als de bevolking tonen dat de oorlog nog lang niet beslist was.

Elk van beide toestellen beschikte over vier 20mm-kanonnen en was gewapend met twee bommen van vierhondervijftig kilogram. In

de buurt van Gent hadden de Belgische piloten een goederentrein ontdekt die in de richting van de kust reed. De Selys had Blanco het teken gegeven om de trein te bombarderen terwijl hijzelf hogerop bleef patrouilleren om hen te verdedigen als er onverwacht Duitse jagers zouden opduiken. In een duikvlucht had Branco zijn twee bommen op de goederentrein gedropt, die daarop van de spoorlijn werd geblazen en de wagons in een ravage met zich meetrok. Toen hij zich opnieuw bij De Selys voegde, meende Blanco dat ze samen een volgend doel zouden zoeken, maar tot zijn verbazing gaf De Selys hem het bevel op zijn eentje naar hun basis in Manston terug te keren, terwijl hijzelf het roer wendde en koers zette naar het binnenland. Hoewel Blanco er niets van had begrepen, had hij besloten het bevel op te volgen.

Terwijl De Selys verder zuidwaarts vloog, nam hij in zijn hoofd voor de zoveelste keer de details door van het stoutmoedige plan dat al maanden door zijn hoofd spookte en dat hij nu wilde uitvoeren.

Minder dan een kwartier nadat hij het roer had gewend, zag hij de reusachtige koepel van de basiliek van Koekelberg aan de rand van de Belgische hoofdstad opduiken. Om het luchtafweergeschut boven de stad zo veel mogelijk te vermijden, minderde hij nu snel hoogte. Bij de basiliek corrigeerde hij zijn vlucht in de richting van die andere reusachtige koepel die de skyline van Brussel domineerde, namelijk die van het justitiepaleis in de bovenstad. Hij veronderstelde dat in de stad het luchtalarm al was afgegaan en overall sirenes de bevolking waarschuwden voor het geallieerde vliegtuig, maar in zijn cockpit overstemde het lawaai van de krachtige 24-cilindermotor in de neus van het toestel alle andere geluiden. Zodra De Selys het justitiepaleis naderde, maakte hij een bocht naar links. Zo volgde hij de Louizalaan, dezelfde route die Otto Müller kort daarvoor aan het stuur van zijn Mercedes had afgelegd.

In de vergaderzaal van het SS-hoofdkwartier hield Sturmbannführer Thomas een kille blik op Asche gericht, die zijn overste nauwelijks

durfde aan te kijken. De andere officieren deden er het zwijgen toe, ze wilden hoe dan ook vermijden in een discussie betrokken te raken. Om de een of andere reden begonnen in de hoofdstad pas nu de sirenes van het luchtalarm te loeien. Terwijl enkele officieren rond de tafel opkeken, gaf zowel Thomas als Asche geen krimp. Met een bestudeerd gebaar nam Thomas een van de documenten die voor hem op tafel lagen en bekeek het met een ondoorgrondelijke blik. Het alarm dat buiten klonk, scheen op hem geen enkele indruk te maken, alsof hij zich verheven voelde boven het mogelijke gevaar. In de overtuiging dat niets hem deren kon, keek hij opnieuw naar Asche, die nog altijd onbeweeglijk voor zich uit staarde.

‘Herr Obersturmführer, u beloofde om duizend Joden per maand naar Mechelen te brengen. Vorige maand waren het er slechts 250?’

‘Dat klopt, Herr Sturmbannführer. De gemeenten bezorgen de gegevens van hun Jodenregister veel te traag. Vooral hier in Brussel. En vele Joden verhuizen zonder hun nieuwe adres te melden.’

Nog steeds keek Asche zijn overste niet aan. Maar zijn stem klonk minder zeker dan hij gewenst had. Toen Thomas reageerde, was het sarcasme in zijn toon onmiskenbaar.

‘Ja, dat hebt u ons vorige maand ook al verteld. Maar wat hebt u ondertussen gedaan?’

Asche slikte ongemakkelijk, zoekend naar het juiste antwoord. Terwijl zweetdruppeltjes op zijn voorhoofd verschenen, keek hij zijn overste eindelijk met een ietwat verslagen blik aan.

‘Wel, we hebben geprobeerd...’

Thomas liet Asche niet uitspreken.

‘Geprobeerd? U weet toch dat in Berlijn al meer dan een jaar geleden besloten is om het Jodenprobleem definitief op te lossen? De *Endlösung*, ja?’

Met die woorden sneed Thomas elke mogelijke verontschuldiging van Asche de pas af.

Hoewel buiten nog altijd het luchtalarm klonk, durfde niemand het initiatief te nemen om zich in veiligheid te brengen.

Aan het einde van de Louizalaan liet Jean de Selys zijn Hawker Typhoon nogmaals een bocht naar links maken. Zo legde hij een bijna-volledige cirkel af, tot hij zijn toestel recht trok boven een brede laan die in een rechte lijn naar de Louizalaan leidde. Terwijl in de verte de residentie van de Gestapo opdoemde, duwde De Selys de stuurknuppel naar voren, zodat zijn vliegtuig naar beneden dook en tegelijk ook snelheid won.

Met een luide klap liet Alfred Thomas zijn hand plat op de vergadertafel neerkomen. Zijn stem schalde nu door de vergaderruimte.

‘Berlijn wil resultaten, Herr Obersturmführer! De *Führer* wil resultaten! En ik ook! En u moet die resultaten bezorgen!’

Ook die laatste zin liet Thomas vergezeld gaan van een nieuwe klap op de tafel.

‘Natuurlijk, Herr Sturmbannführer. Natuurlijk...’

Het antwoord dat Asche met bevende stem formuleerde, klonk weinig overtuigend.

Terwijl Jean de Selys de Hawker Typhoon in een duikvlucht trok, zag hij het Gestapogebouw snel dichterbij komen. De neus van het jachtvliegtuig wees pal op de stoep voor het gebouw, alsof het de bedoeling van de piloot was zich tegen het gebouw te pletter te storten. In het vizier van zijn boordkanonnen zag De Selys de schildwachten, die nu pas leken te beseffen dat er acuut gevaar voor hen dreigde. De Selys zag hoe ze hun geweer schouderden, maar nog voordat ze een schot konden afvuren, drukte hijzelf de knop van zijn 20mm-boordkanonnen in. Een aantal schildwachten werd weg-gemaaid, terwijl andere dekking probeerden te zoeken. Een zwarte SS-limousine die voor het gebouw geparkeerd stond, vloog met een harde knal in brand. Terwijl De Selys bleef vuren, trok hij de neus van het toestel omhoog, zodat de munitie uit zijn boordkanonnen eerst de eerste verdieping bestreek en van daaruit een spoor van vernieling trok over de andere verdiepingen van het gebouw. Het

ging bliksemsnel, want het jachtvliegtuig had een snelheid van bijna zeshonderd kilometer per uur bereikt.

Toen de officieren in de vergaderzaal beneden de kogels in het gebouw hoorden inslaan en buiten als uit het niets het Britse jachtvliegtuig op zich zagen afkomen, sprongen ze op en probeerden in paniek weg te vluchten uit de vergaderruimte. Maar het was *too little, too late*. Tientallen kogels verbrijzelden de vensters en sloegen in de muren. De voorheen netjes gelijnde koffiekopjes braken aan scherven en vlogen alle kanten op. Een van de officieren die in paniek naar de deur liep, kreeg een kogel in de rug en viel levenloos neer. Een andere – die nog altijd roerloos aan tafel zat, alsof hij verlamd was – kreeg een kogel in het hoofd en sloeg met stoel en al achterover. Officieren doken onder de tafel, maar voordat die hen bescherming bood, werden enkelen van hen geraakt door kogels. Bloed spatte op de wanden van de kamer en besmeurde de documenten op de tafel, die toch al in een chaotische warboel was herschape. De hele beschieting duurde nauwelijks enkele seconden, maar dat volstond om de kamer te herleiden tot een puinhoop. Weggedoken onder de tafel zag Asche een bloedvlek op de mouw van zijn uniform groter worden. Hij probeerde zijn jasje uit te trekken om de wond te stelpen. Verderop zag hij Sturmbannführer Thomas bescherming zoeken tussen de tafelpoten. Hoewel hij blijkbaar niet gewond was, was in zijn verwilderde blik geen spoor meer te vinden van de koele beheersing die hij kort tevoren aan de dag had gelegd. Toen hij merkte dat Asche in zijn richting keek, wendde hij de blik af alsof hij wilde vermijden dat hij als hoogste in rang in deze vernederende positie werd aangetroffen.

Nadat De Selys rakelings over het Gestapohoofdkwartier was gescheerd, voerde hij nogmaals een lange bocht naar links uit, die de Hawker Typhoon voor de tweede maal in een bijna-rechte lijn naar het gebouw leidde.

Op straat loeiden nog steeds de sirenes. Nu de vensters verbrijzeld

waren, klonk het geluid indringender dan voorheen. In de vergaderzaal zelf was het opmerkelijk stil, buiten het gekreun van enkele gewonde officieren, die met bebloede uniformen waren neergezegen onder de tafel of tegen de muur. Nu de beschieting even plotseling voorbij was als ze begonnen was, staken enkele officieren die tijdig uit de kamer hadden kunnen ontsnappen het hoofd naar binnen om de schade op te nemen en zich van het lot van hun gewonde collega's te vergewissen. Op hun bleke gezichten stond ontzetting te lezen. Ze konden nauwelijks begrijpen dat hun pijnlijk verzorgde vergaderruimte in slechts enkele seconden was herschapen in een chaos van verbrijzeld glas, stukken pleisterwerk, met bloed bespatte documenten en gewonde officieren, die kreunend van de pijn op de grond lagen.

Buiten voerde De Selys voor de tweede maal een duikvlucht op het Gestapohoofdkwartier uit. Op korte afstand van het gebouw liet hij de Hawker Typhoon zijn twee bommen droppen. Zodra het vliegtuig van zijn zware last was verlost, voelde De Selys hoe het toestel omhoog werd gestuwd, waardoor hij makkelijk hoogte kon winnen. De bommen raakten keurig hun doel. De eerste sloeg in in het midden van het gebouw, de tweede trof de dakrand die het gebouw bekroonde.

Nog voordat de officieren in de vergaderzaal beseften wat er gebeurde, deden de inslaande bommen het hele gebouw met een dubbele knal op zijn grondvesten daveren. De officieren die net weer de kamer waren binnengekomen, trokken zich even snel terug als ze gekomen waren, terwijl hun collega's onder de tafel en op de grond in een reflex neerdoken. Een deel van de gevel werd weggeblazen, zodat op de plaats waar zich daarnet nog een raam bevond, nu een groot gat gaapte. Het plafond kwam in zijn geheel naar beneden, waardoor de kamer werd gevuld met een bijna-ondoordringbare stofwolk. Een reusachtig brokstuk viel met een klap op de vergader tafel, die met een luid gekraak inzakte. Asche, die nog op de grond zat weggedoken, zag hoe het zware tafelblad op Sturmbannführer

Thomas terechtkwam en diens arm verbrijzelde, waarbij een straal bloed op een vreemde manier een kleurrijk spoor over zijn met stof bedekte uniform trok.

Terwijl de chaos nog groter was geworden dan voorheen, probeerde Asche naar de deur te kruipen. Nu de kamer met puin en stof was gevuld, kon hij slechts de gewonde officieren in zijn onmiddellijke nabijheid ontwaren, die zich net als hijzelf in veiligheid probeerden te brengen met de hulp van enkele niet-gewonde SS'ers, die nu weer de kamer durfden te betreden. Hoewel zijn arm gewond was, probeerde Asche zich op te trekken aan een eenzame stoel die als door een wonder overeind was blijven staan. Net op dat moment viel een groot stuk puin naar beneden. Toen het brokstuk op zijn gewonde arm neerkwam, slaakte Asche een kreet van pijn. Hij ging kreunend onderuit, maar voordat hij de grond raakte, voelde hij hoe sterke handen hem onder de schouders grepen en hem naar de deur sleepten. Toen hij omhoogkeek om te zien wie hem uit de kamer vol puin trok, blikte hij in de ogen van zijn ordonnans Otto Müller, wiens uniform er bestoft maar verder ongeschonden uitzag.

Even later hielp Otto zijn overste naar beneden. Nog meer gewonden strompelden eveneens de trappen af, terwijl andere manschappen haastig omhoogliepen om hulp te bieden. Het voorheen zo statige gebouw zat nu onder puin en stof. Stukken glas bedekten de vloeren. Stoelen en andere meubelstukken waren door de explosies omvergesmeten en versperden op vele plaatsen de doorgang. Foto's van nazikopstukken hingen scheef aan de muren of lagen op de vloer aan diggelen. De grote swastikavlag in de hal lag verfrommeld op de grond en werd vertrapt onder de voeten van de vluchtende manschappen.